

El propietari

(ALDC, IV, 780. El *propietari* de la terra)

El referent designa 'el qui té la propietat d'un mas'. *Propietari* i *amo* es reparteixen la major part del territori. *Propietari* (var. *propitari* 45, 48, 138, 164, 190, *propetari* 141; *porpietari* 159, per metàtesi) és un cultisme, dissimilació de *propietari*, pres del llat. PROPRIETARIUS, que ja es troba al s. XIV aplicat a 'religiós que falta al vot de pobresa'; l'afinitat formal amb el cast. *propietario* pot haver ajudat a la seva difusió en els nostres dialectes (tret de l'alguerès), com el fr. *propriétaire* ha influït en el ross. *propietari* d'algunes localitats (5-8, 10, 14). *Amo* és el masculí de *ama* 'dida; mestressa' (veg. PALDC, II, mapa 161), mantingut en val., de l'hispanollatí AMMA 'dida', propi del llenguatge infantil; és mot d'origen cast. o arag., documentat des del s. XIV, nascut potser entre mariners (on *nostramo* vol dir 'contramestre') i gent de servei; corrobora l'antiguitat l'arrelament del mot i la riquesa fraseològica (*l'amo de l'auca; l'amo del carxofer; l'amo de ses ametles; l'amo que té mossos i no els veu, se fa pobre i no s'ho creu*, etc. [veg. DCVB s. v.]); en mall. i men. s'usa *senyor* (< llat. SENIORE 'més vell', comparatiu de SENEX 'vell'), que era un tractament de respecte a tot superior, mentre que *amo*, amb l'article literari (*l'amo*), designa el 'masover'. L'alg. *duenyo* (s. XVII)

és un castellanisme (< *dueño*, des del s. XI, de DOMINUS) dels diversos que alberga aquest dialecte (*posento, assustar, aguardar*, etc.), explicables per la supremacia que prengué el castellà a Sardenya des de 1643, i que mantingué l'oficialitat fins el 1764 (veg. PALDC, II, mapa 160).

Altres noms locals són *menestral* 16, 22, 25, 32, forma sincopada de *menesteral* 'home que té un ofici o *menester*' (< llat. MINISTERIU 'servei, ofici, càrrec', der. de MINISTER 'servidor, oficial'), esdevingut 'propietari d'un camp petit' (16, 32), "mig propietari" (25) o considerat arcaic (22). Com a segona resposta s'ha recollit *arrendador* 15 (var. *arrendao* 159), der. de *renda* (< llat. vg. *RENDITA, der. de *RENDERE, per REDDERE; veg. mapa 509); *llaurador* 147 (var. *llauraor* 177), der. de *llaurar* (< llat. LABORARE); *terrinent* (s. XIII) 29, del llat. TERRAM TENENTEM; i el castellanisme *patrono* 171, documentat en cast. des del s. XV. L'ús exclusiu de *amo* en moltes localitats, compartit altres vegades amb *propietari* (o *propietari* en ross.), fa pensar en la prioritat cronològica de *amo*.

Són mots normatius *amo, propietari* i *senyor*, des del DG₁, 1932.

